

Ovaj se zadatak može riješiti na više načina. Pokazaćemo razne načine, kao ilustraciju kako pogodan izbor promjenljivih može olakšati ili otežati rješavanje. Najjednostavnije rješenje dobijamo uz upotrebu svega 3 promjenljive. Naime, uvešćemo sljedeće oznake:

- A – Gospodina Petrovića je ubila kućna pomoćnica
- B – Gospodina Petrovića je ubio baštovan
- C – Alarm se aktivirao

Hipoteza “Gospodina Petrovića je ubila ili njegova kućna pomoćnica ili njegov baštovan (ali ne oboje skupa)” zapisuje se kao $A \vee B$. Hipoteza “Ulazak baštovana u kuću bi aktivirao alarm” možemo (bez uvođenja novih varijabli) zapisati kao $B \Rightarrow C$, jer ako je gospodina Petrovića ubio baštovan, on je morao ući u kuću (gospodin Petrović je ubijen u kući), tako da je hipoteza ekvivalentna hipotezi “Ako je baštovan ubio gospodina Petrovića, alarm bi se aktivirao”. Hipoteza “Alarm se nije aktivirao” je naravno $\bar{C}$. Treba pokazati da vrijedi

$$A \vee B, B \Rightarrow C, \bar{C} \vdash A$$

odnosno da je sljedeći izraz tautologija:

$$(A \vee B) \wedge (B \Rightarrow C) \wedge \bar{C} \Rightarrow A$$

Zaista, imamo:

$$\begin{aligned} (A \vee B) \wedge (B \Rightarrow C) \wedge \bar{C} \Rightarrow A &= (A\bar{B} \vee \bar{A}B)(\bar{B} \vee C)\bar{C} \Rightarrow A = (A\bar{B} \vee \bar{A}B)(\bar{B}\bar{C} \vee C\bar{C}) \Rightarrow A = \\ &= (A\bar{B} \vee \bar{A}B)\bar{B}\bar{C} \Rightarrow A = A\bar{B}\bar{C} \vee \bar{A}B\bar{C} \Rightarrow A = A\bar{B}\bar{C} \Rightarrow A = \bar{A} \vee B \vee C \vee A = T \end{aligned}$$

Alternativno smo mogli postupiti i ovako, mada prebrzo uklanjanje glavne implikacije obično vodi ka komplikovanijem računu:

$$\begin{aligned} (A \vee B) \wedge (B \Rightarrow C) \wedge \bar{C} \Rightarrow A &= \overline{(A\bar{B} \vee \bar{A}B)(\bar{B} \vee C)\bar{C}} \vee A = \overline{A\bar{B} \vee \bar{A}B} \vee \overline{\bar{B} \vee C} \vee C \vee A = \\ &= \overline{A\bar{B}} \vee \overline{\bar{A}B} \vee \overline{\bar{B} \vee C} \vee C \vee A = \overline{A\bar{B}} \vee \overline{\bar{A}B} \vee B \vee C \vee A = (\bar{A} \vee B)(A \vee \bar{B}) \vee B \vee C \vee A = \\ &= \bar{A}\bar{B} \vee AB \vee B \vee C \vee A = \bar{A}\bar{B} \vee B \vee C \vee A = \bar{A} \vee B \vee C \vee A = T \end{aligned}$$

Demonstrirajmo još kako bi se mogao metod rezolucije primijeniti da se pokaže da je navedeni izraz tautologija. Za tu svrhu, trebamo pokazati da je njegova negacija

$$(A \vee B) \wedge (B \Rightarrow C) \wedge \bar{C} \wedge \bar{A}$$

kontradiktorna. Za primjenu metoda rezolucije, trebamo se prvo osloboditi ekskluzivne disjunkcije i implikacije. Međutim, za oslobađanje od ekskluzivne disjunkcije nije pogodno koristiti formulu $X \underline{\vee} Y = X\bar{Y} \vee \bar{X}Y$, jer na taj način dobijamo činjenicu koja nema oblik elementarne disjunkcije. Stoga je mnogo bolje koristiti formulu $X \underline{\vee} Y = (X \vee Y)(\bar{X} \vee \bar{Y})$. Time prethodni izraz dobija oblik

$$(A \vee B) \wedge (\bar{A} \vee \bar{B}) \wedge (\bar{B} \vee C) \wedge \bar{C} \wedge \bar{A}$$

Ovaj izraz ima oblik konjunkcije činjenica $X_1 = A \vee B$, $X_2 = \bar{A} \vee \bar{B}$, $X_3 = \bar{B} \vee C$ i $X_4 = \bar{C}$, te negacije zaključka $\bar{A}$. Potražimo sada kontradikciju metodom rezolucije:

(1)	$A \vee B$	(činjenica X_1)
(2)	$\bar{B} \vee C$	(činjenica X_3)
(3)	$\bar{C}$	(činjenica X_4)
(4)	$\bar{A}$	(negacija zaključka)
(5)	B	(rezolucija iz (1) i (4))
(6)	C	(rezolucija iz (2) i (5), zapravo modus ponens)

Kako su (3) i (6) očito kontradiktorni, to je razmatrani izraz kontradiktoran, odnosno polazni izraz je zaista tautologija. Primijetimo da nam činjenica X_2 uopće nije bila potrebna da izvedemo kontradikciju.

Kao što je na početku rečeno, već se sama postavka zadatka može izvesti na drugačiji način. Recimo, moguće je formirati i druge ispravne postavke, sa više od 3 promjenljive. Međutim, moguće da tada budu potrebne i nove (skriveno) hipoteze, koje nisu eksplicitno navedene u tekstu. Na primjer, pretpostavimo da smo uveli ovakve oznake:

- A – Gospodina Petrovića je ubila kućna pomoćnica
- B – Gospodina Petrovića je ubio baštovan
- C – Baštovan je ušao u kuću
- D – Alarm se aktivirao

Tada bi se traženo rezonovanje moglo zapisati kao

$$A \vee B, B \Rightarrow C, C \Rightarrow D, \bar{D} \not\vdash A$$

odnosno, potrebna je skrivena hipoteza $B \Rightarrow C$ koju čitamo kao “Ako je gospodina Petrovića ubio baštovan, baštovan je ušao u kuću”. Ovo je jasno, s obzirom da je poznato da je gospodin Petrović ubijen u kući. Međutim, ovakva hipoteza nije eksplicitno prisutna u tekstu.

Pokažimo da je ovakvo rezonovanje ispravno odnosno da je izraz

$$(A \vee B) \wedge (B \Rightarrow C) \wedge (C \Rightarrow D) \wedge \bar{D} \Rightarrow A$$

tautologija:

$$\begin{aligned} (A \vee B) \wedge (B \Rightarrow C) \wedge (C \Rightarrow D) \wedge \bar{D} \Rightarrow A &= (\bar{A}\bar{B} \vee \bar{A}B)(\bar{B} \vee C)(\bar{C} \vee D)\bar{D} \Rightarrow A = \\ &= (\bar{A}\bar{B} \vee \bar{A}B)(\bar{B} \vee C)(\bar{C}\bar{D} \vee D\bar{D}) \Rightarrow A = (\bar{A}\bar{B} \vee \bar{A}B)(\bar{B} \vee C)\bar{C}\bar{D} \Rightarrow A = \\ &= (\bar{A}\bar{B} \vee \bar{A}B)(\bar{B}\bar{C}\bar{D} \vee C\bar{C}\bar{D}) \Rightarrow A = (\bar{A}\bar{B} \vee \bar{A}B)\bar{B}\bar{C}\bar{D} \Rightarrow A = \\ &= (\bar{A}\bar{B}\bar{B}\bar{C}\bar{D} \vee \bar{A}B\bar{B}\bar{C}\bar{D}) \Rightarrow A = \bar{A}\bar{B}\bar{C}\bar{D} \Rightarrow A = \bar{A} \vee B \vee C \vee D \vee A = T \end{aligned}$$

Alternativno, možemo postupiti i ovako:

$$\begin{aligned} (A \vee B) \wedge (B \Rightarrow C) \wedge (C \Rightarrow D) \wedge \bar{D} \Rightarrow A &= \overline{(\bar{A}\bar{B} \vee \bar{A}B)(\bar{B} \vee C)(\bar{C} \vee D)\bar{D}} \vee A = \\ &= \overline{\bar{A}\bar{B} \vee \bar{A}B} \vee \overline{\bar{B} \vee C} \vee \overline{\bar{C} \vee D} \vee D \vee A = \overline{\bar{A}\bar{B}} \vee \overline{\bar{A}B} \vee \overline{B\bar{C}} \vee \overline{C\bar{D}} \vee D \vee A = \\ &= \overline{\bar{A}\bar{B}} \vee \overline{\bar{A}B} \vee \overline{B\bar{C}} \vee \overline{C\bar{D}} \vee D \vee A = (\bar{A} \vee B)(\bar{A} \vee \bar{B}) \vee B \vee C \vee D \vee A = \\ &= \bar{A}\bar{B} \vee \bar{A}B \vee B \vee C \vee D \vee A = \bar{A}\bar{B} \vee B \vee C \vee A = \bar{A} \vee B \vee C \vee D \vee A = T \end{aligned}$$

Nije teško primijeniti ni metod rezolucije, na potpuno analogan način kao u prvoj verziji postavke zadatka. Međutim, ključno je da se bez skrivene hipoteze $B \Rightarrow C$ ne može pokazati ispravnost rezonovanja. Zaista, kada bismo izostavili tu hipotezu, imali bismo

$$\begin{aligned} (A \vee B) \wedge (C \Rightarrow D) \wedge \bar{D} \Rightarrow A &= (\bar{A}\bar{B} \vee \bar{A}B)(\bar{C} \vee D)\bar{D} \Rightarrow A = \\ &= (\bar{A}\bar{B} \vee \bar{A}B)(\bar{C}\bar{D} \vee D\bar{D}) \Rightarrow A = (\bar{A}\bar{B} \vee \bar{A}B)\bar{C}\bar{D} \Rightarrow A = \overline{(\bar{A}\bar{B} \vee \bar{A}B)\bar{C}\bar{D}} \vee A = \\ &= \overline{\bar{A}\bar{B}} \vee \overline{\bar{A}B} \vee C \vee D \vee A = \overline{\bar{A}\bar{B}} \vee \overline{\bar{A}B} \vee C \vee D \vee A = (\bar{A} \vee B)(\bar{A} \vee \bar{B}) \vee C \vee D \vee A = \\ &= \bar{A}\bar{B} \vee \bar{A}B \vee C \vee D \vee A = A \vee \bar{A}\bar{B} \vee C \vee D = A \vee \bar{B} \vee C \vee D \end{aligned}$$

Dakle, ne možemo izvesti tautologiju. Primijetimo da iz konjunkcije samo činjenica $A \vee B, C \Rightarrow D$ i $\bar{D}$ nakon sređivanja dobijamo $\bar{A}\bar{B}\bar{C}\bar{D} \vee \bar{A}B\bar{C}\bar{D}$. Dakle, u svakom slučaju slijedi da baštovan nije ušao u kuću, ali su i dalje otvorene opcije da je gospodina Petrovića ubila bilo kućna pomoćnica, bilo baštovan. Drugim riječima, nedostaje informacija koja bi oslobodila baštovana od odgovornosti.